

MÉRIDA DEKLARASYONU

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Uygulanmasında

Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü

The Mérida Declaration

The Role of National Human Rights Institutions

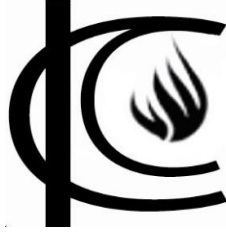
in implementing the 2030 Agenda for Sustainable Development

(Çeviri: Ezgi KAŞKAVAL OKYAY)

ÇEVİRİ NO: 001

YAYIN NO: 001

* İngilizce'den Türkçe'ye yapılmış resmi olmayan çeviridir. İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanları Derneği çevirilerin doğruluğu veya geçerliliği konusunda herhangi bir sorumluluk üstlenmez. Çeviri hakkındaki görüş ve önerileriniz için ihud@ihud.org adresine e-posta gönderebilirsiniz.

MERIDA DEKLARASYONU

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Uygulanmasında

Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü

1. İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi için Ulusal Kurumlar Uluslararası Koordinasyon Komitesi'nin (UKK)¹ 12. Uluslararası Konferansı 8-10 Ekim 2015 tarihlerinde Merida, Yucatan, Meksika'da gerçekleştirilmiştir. Meksika Ulusal İnsan Hakları Kurumu'nun (CNDH) ev sahipliğinde, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (BMİHYK)² ve UKK işbirliği içerisinde gerçekleştirilen Konferans'ta temel odak noktası "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rollerini Nelerdir?" olmuştur.
2. Ulusal İnsan Hakları Kurumları (UİHK'ler), mükemmel organizasyon ve sıcak misafirperverlikleri için CNDH'a teşekkürlerini sunmuşlardır. Ayrıca söz konusu Konferansın düzenlenmesinde sundukları katkılar için UKK'ya, BMİHYK'ya ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ye minnettarlıklarını iletmışlerdir. CNDH Başkanı Lic. Luis Raúl González Pérez, UKK Başkanı Adv. Mabelde Lourence Mushwana, Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı İşler ve İnsan Hakları Genel Sekreteri Müsteşarı Büyükelçi Miguel Ruiz Cabanas Izquierdo, İçişleri Bakanlığı İnsan Hakları Müsteşarı Lic. Roberto Campa Cifrián ve Yucatan Valisi Lic. Rolando Zapata Bello tarafından gerçekleştirilen açılış konuşmaları katılımcılar tarafından takdirle karşılanmıştır. Buna ek olarak, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri, UNDP'yi temsilen BM Meksika Mukim Koordinatörü ve diğer açılış konuşmacılarının bildirimleri ile BM Kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve tüm dünyadan akademisyenlerinin değerli katkıları memnuniyetle karşılanmıştır. Tüm bölgelerden UİHK'lerin deneyim ve bakış açılarını yansıtan interaktif ve verimli tartışmalar büyük beğeni toplamıştır.

¹ İngilizce kısaltması ICC'dir.

² İngilizce kısaltılması OHCHR'dir.

On İkinci Uluslararası Konferans bağlamında aşağıda yer alan Deklarasyon Kabul edilmiştir:

3. Katılımcılar, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1993 tarihli Dünya Konferansı'nda Kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Planı'nda belirtildiği üzere tüm insan haklarının evrensel, bölünmez, birbirine bağımlı ve birbiriyle ilişkili olduğunu ve tüm insanların doğuştan gelen insanlık onuruna, eşit ve vazgeçilemez haklara sahip olduğunu hatırlatmışlardır.
4. Katılımcılar ayrıca, BM Şartı'nda ifade edildiği üzere; insan hakları, kalkınma, barış ve güvenlik konularının BM Sistemi içerisinde karşılıklı olarak birbirini güçlendiren ilgili alanlar olduğunu anımsatmışlardır. Binyıl Kalkınma Hedefleri bağlamında bir takım gelişmeler kaydedildiğini kabul etmekle birlikte bu hedefler hak temelli olarak kaleme alınmadığı için herkese ulaşamadığını ifade etmişlerdir.
5. Katılımcılar, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi (bundan sonra Gündem olarak anılacaktır) Birleşmiş Milletler Üye Devletleri tarafından, milyonlarca farklı aktörü yapıcı ve kapsayıcı diyaloglar bağlamında eş görülmemiş bir ölçekte bir araya getiren küresel bir sürecin bir sonucu olarak kabul edilmesini takdirle karşılamışlardır. Gündem, kalkınmanın çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını birleştiren ve doğa ile yeniden uyum sağlamayı amaçlayan ve tüm ülkelerde uygulanabilir dönüşümsel bir çerçeveyi içermektedir. Katılımcılar, tüm Devletleri söz konusu Gündemi uygulamaya davet etmişlerdir.
6. Katılımcılar, Gündemin güçlü bir biçimde Birleşmiş Milletler Şartı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve uluslararası insan hakları anlaşmaları ve araçlarına dayandırılmasını ve bu süreçte Kalkınma Hakkı Deklarasyonu gibi diğer araçlardan da faydalanılmış olmasını memnuniyetle karşılamışlardır. Gündem kapsamında, insan haklarına yapılan atıflar, Gündemin³ ilgili uluslararası kurallar ve taahhütlerle tutarlı olması ve söz konusu taahhütlerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunması gerektiğinin açık bir şekilde kabul edilmesiyle gündemde yer almıştır. 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) ve 169 Alt Hedef doğrudan ya da dolaylı olarak insan hakları standartlarını⁴ yansıtmakta ayrıca katılım, hesap verilebilirlik ve ayrımcılık yasağı gibi ortak kesen niteliğinde olan insan hakları ilkelerini entegre etmektedir. Ülkeye özgü zorluklar olabileceğini kabul eden katılımcılar, eğer uygun bir şekilde uygulanırsa, Gündemin, her yerde, herkes tarafından insan haklarından yararlanılmasında önemli bir etkiye sahip olacağını belirtilmişlerdir.
7. Son derece kapsamlı olan Gündem, insanları ve gezegeni etkileyen konularda iddialı hedefler ortaya koymaktadır. Örneğin Gündem; yoksulluk (Hedef 1) ve açlığın (Hedef 2) sonlandırılması ve sağlık hizmetleri (Hedef 3), eğitim (Hedef 4), temiz su ve sıhhi koşullar (Hedef 6) istihdam ve insana yakışır işe (Hedef 8) erişimin sağlanması gibi ekonomik ve sosyal haklara dayanmaktadır. Hedef 16, barışçıl ve kapsayıcı toplumlara, adalet ve hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlara ulaşmayı

³ Bkz. <https://sustainabledevelopment.un.org/index.html>

⁴ Bkz <http://www.humanrights.dk/human-rights-guide-sdgs>

amaçlamakta ve çeşitli medeni ve siyasi hakkı yansıtmaktadır.

8. Katılımcılar, yoksulluk ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasının ve insanlık onurunun temin edilmesi, kimseyi geride bırakmama ve ilk önce en geride olanlara ulaşma taahhüdü ile eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağının Gündemin kilit hedefleri arasında olduğunu vurgulamışlardır. Bu ilkeler, ülkeler içindeki ve arasındaki eşitsizlikleri azaltmak (Hedef 10) ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak (Hedef 5) gibi bireysel hedeflerin yanı sıra, yerli halklara, engellilere, çocuklara, göçmenlere ve Amerika'da yaşayan Afrika kökenli topluluklar da dahil olmak üzere diğer hak sahiplerine yönelik açık atıflar yoluyla güçlendirilmiştir. Katılımcılar, ayrımcılık temellerine dayanan eşitsizliklerin ele alınmasının gerekliliğini vurgulamışlar ve 2012 ICC Amman Deklarasyonu ve Eylem Programında yer alan UİHK'lerin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamadaki rolüne ilişkin taahhüdü yeniden teyit etmişlerdir.
9. Katılımcılar, SKH'ların her yerde tüm hak sahipleri için geçerli olduğunu ve kadınlar ve kız çocukları, yerli halklar, engelli bireyler, çocuklar, gençler, yaşlılar, çiftçiler, işçiler, Parlamento ve yerel otoriteler, iş dünyası, akademi, hükümet dışı örgütler ve sivil toplum dahil olmak üzere küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde çeşitli kilit aktörleri ilgilendirdiğini belirtmişlerdir.
10. Katılımcılar, Gündemin hayata geçirilmesine katkıda bulunma noktasında sivil toplumun büyük rol oynadığını güçlü bir şekilde teyit etmişlerdir. Bu durum, işbirliği, ortaklık ve sinerjiler için fırsatlar sunmakta ve izleme ve uygulama süreçlerine sivil toplumun tam olarak katılımının sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır.
11. Katılımcılar ayrıca, Gündemin yerine getirilmesinde iş dünyasının (özel sektörün) oynayabileceği önemli rolü ve bunun sunduğu ortaklık olanaklarını da teyit etmişlerdir. Uygulamayı Birleşmiş Milletler İş Dünyası ve İnsan Hakları Kılavuz İlkeleriyle uyumlu hale getirme gereğini vurgulamışlar ve Gündemde bu ülkelere yönelik açık atıfların bulunmasını memnuniyetle karşılamışlardır. Katılımcılar UKK ve UİHK'lerin bu alanda devam eden çalışmalarının önemini yeniden teyit ederken, UİHK'lerin iş dünyası ve insan hakları ile ilgili rolünü ele alan 2010 ICC Edinburgh Bildirgesi'nin önemini vurgulamışlardır.
12. İnsan hakları araçları ve mekanizmaları, SKH'ların uygulanması için önemli bir çerçeve sağlayacak ve SKH'ların uygulanması da insan haklarının hayata geçirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu durum, İnsan Hakları Konseyi, Özel Prosedürler, Evrensel Periyodik İnceleme ve Sözleşme Mekanizmaları ile Uluslararası Çalışma Örgütü'nün denetim organları da dahil olmak üzere, uluslararası ve bölgesel insan hakları mekanizmalarının, SKH'ların uygulanmasını değerlendirmek ve yönlendirmek için kullanılması potansiyeline işaret etmektedir. Katılımcılar ayrıca, insan haklarını göz önünde bulundurmamak ve uluslararası, bölgesel ve ulusal insan hakları mekanizmalarının tavsiyelerini dikkate almak için SKH izleme ve gözden geçirme mekanizmalarına olan ihtiyacı vurgulamışlardır.

13. Katılımcılar, Devletlerin başlıca yükümlülük sahipleri olduğunu ve halklarına karşı sorumlu olduklarını hatırlatırken, tüm paydaşları uluslararası insan hakları araçları ve mekanizmaları doğrultusunda planlama, programlama ve uygulamanın tüm aşamalarında insan hakları temelli bir yaklaşım benimsemeye davet etmişlerdir. Hak temelli yaklaşım, görünüşte çelişkili olan kalkınma hedefleri ve yaklaşımları gibi durumlar dahil olmak üzere her durumda geçerli olmalıdır. Katılımcılar, kamusal düzeyde, katılımcı, geniş bir biçimde erişilebilir, kanıta dayalı izleme ve inceleme mekanizmaları tasarlama gereğini vurgulamışlardır. Birleşmiş Milletler İstatistik Komisyonu'nun himayesinde yeni Gündemi ölçmek için bir gösterge çerçevesi geliştirmek amacıyla yürütülen sürece değinmişler ve hedef ve alt hedeflere yansıyan insan hakları taahhütlerini yerine getirecek göstergelerin tanımlanmasının önemini vurgulamışlardır.
14. Hedef 17.18, gelir, cinsiyet, yaş, ırk, etnik köken, göçmenlik durumu, engellilik, coğrafi konum ve diğer ilgili özelliklere göre ayrıştırılmış verilerin kullanılabilirliğini önemli ölçüde arttırmayı amaçlamaktadır. Katılımcılar, yasaklanmış olan ayrımcılık temelleriyle ayrıştırılmış verilerin toplanmasının ve dağıtımının insan haklarının hayata geçirilmesinde önemli bir rol oynadığına dikkat çekmiş ve UİHK'lerin bu alandaki deneyim ve potansiyelini vurgulamışlardır. İstatistikçilerin bir "veri devrimi" yaratma çabalarını ve küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde yeni veri üreticileri ve kullanıcılarıyla ortaklıklar kurmalarını memnuniyetle karşılamışlardır. Bu uygulamanın, insan haklarına saygı duyulması, hakların korunması ve hayata geçirilmesine yönelik veri ayrıştırma ve kapsayıcı, güçlü veri toplama sistemlerinin geliştirilme noktasında önemli potansiyeli bulunmaktadır.
15. Katılımcılar, tüm bölgelerdeki UİHK'lerin hâlihazırda çalışmalarında, Gündem için kritik öneme sahip meseleleri ele aldıklarını vurgulamışlardır. Bu sebeple, UİHK'lerin teknik ve mali bağımsızlıkları da dahil olmak üzere tüm bölgelerde güçlendirilmesi, Gündemin hayata geçirilmesini teşvik etmenin etkili bir yoludur. UİHK'ler, paydaşlar arasında köprü vazifesi görmek; şeffaf, katılımcı ve kapsayıcı ulusal uygulama ve izleme süreçlerini teşvik etmek gibi benzersiz bir imkana sahiptir. Katılımcılar özellikle dışlanmanın tüm biçimlerinin ve yoksulluğun biçimlerini ele alınması, kadın ve kız çocuklarının insan haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğini ana-akımlaştırmasını, çalışmalarında önceliklendirme konusunda UİHK'leri teşvik etmişlerdir.
16. Katılımcılar, UİHK'ler arasında bu konularda bir işbirliği aracı ve küresel bir ses olarak UKK 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi Çalışma Grubu'nun kurulmasını onaylamışlardır.
17. Katılımcılar ayrıca, UKK Bölgesel Ağlarını ve bireysel UİHK'leri, Paris Prensipleri'nden gelen yükümlülükleri doğrultusunda, karşılıklı kapasite oluşturma ve deneyim paylaşımı konusunda işbirliği yapmaya ve Gündemin uygulanmasında insan hakları temelli bir yaklaşıma katkıda bulunmak için üstlenebilecekleri pratik işlevleri göz önünde bulundurmaya teşvik etmiştir. Bu tür işlevler ve faaliyetler aşağıdaki hususları içermektedir (ancak bunlarla sınırlı değildir):

- (1) Her UKK bölgesinde, UKK 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi Çalışma Grubu ile işbirliği içerisinde, insan hakları ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili çalıştaylar düzenlemek ve UIHK kapasite ihtiyaçlarını belirleyecek ve bunlara cevap verecek bölgesel eylem planları geliştirmek. Bölge Başkanları, Mart 2016'da UKK Genel Kuruluna ve daha sonra gerçekleştirilecek UIHK bölgesel ve uluslararası toplantılarına rapor sunmaya teşvik edilmektedir.
- (2) Gündemin uygulanmasında insan hakları temelli bir yaklaşımın benimsenmesi için, hükümete ve yerel yönetimlere, hak sahiplerine ve diğer aktörlere, herkes için insan haklarının hayata geçirilmesi konusundaki kanunların, politikaların, programların, ulusal kalkınma planlarının, idari uygulamaların ve kanunların ve bütçenin etkilerini değerlendirmek de dahil olmak üzere tavsiyede bulunmak.
- (3) SKH'ların gerçekleştirilmesine yönelik ulusal ve ulus-altı stratejilerin geliştirilmesi, en geride bırakılmış kesimlere ulaşılması dahil olmak üzere, Gündemin hayata geçirilmesine ilişkin tüm aşamalara, şeffaf ve kapsayıcı bir şekilde hak sahipleri ve sivil toplumun katılımlarının ve bu gruplarla istişare süreçlerinin temin edilmesine yönelik uygulama ortaklıkları geliştirmek ve güçlendirmek.
- (4) Devlet kurumları, parlamentolar, yargı, yerel makamlar, ulusal istatistik büroları, sivil toplum, marjinal gruplar, anaakım ve sosyal medya, BM ve diğer uluslararası ve bölgesel kuruluşlar dahil olmak üzere yükümlülük sahipleri, hak sahipleri ve diğer kilit aktörlerle farkındalığı artırmak ve güven oluşturmak ve diyalogu teşvik etmek ve Gündemin uygulanmasına ve izlenmesi için insan hakları temelli bir yaklaşım oluşturmak için etkileşimde bulunmak, hak sahipleri ile sivil toplumun etkileşimini temin etmek.
- (5) Uygun olduğu durumlarda, ulusal istatistik ofisleriyle ve diğer ilgili ulusal kurumlarla işbirliği gerçekleştirmek ve mevcut uluslararası ve bölgesel insan hakları mekanizmalarından yararlanmak da dahil olmak üzere, Gündemin izlenmesinde insan haklarının korunmasını ve geliştirilmesini temin etmek için küresel ulusal göstergelerin ve sağlıklı veri toplama sistemlerinin şekillendirilmesine yardımcı olmak.
- (6) Veri toplamada yenilikçi yaklaşımlar kullanarak katılımcı ve kapsayıcı bir izleme için hak sahipleri, kırılgan ve marjinal gruplarla ortaklıklar kurmak ve bu süreçteki engellerin yanı sıra hızlı ilerleme kaydedilmesi için atılması gereken adımların tespiti de dahil olmak üzere, bu bağlamdaki eşitsizliklerin ve ayrımcılığın ortaya çıkarılması için yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde Gündemin uygulanmasına ilişkin gelişmeleri izlemek.
- (7) Parlamenta, kamuoyu, ulusal, bölgesel ve İnsan Hakları Konseyi ve Mekanizmaları, Evrensel Periyodik İnceleme, Özel Prosedürler, Sözleşme Mekanizmaları, Uluslararası Çalışma Örgütü ve denetim komiteleri, BM Bölgesel Komisyonları ve Yüksek Düzeyli Siyasi Forum gibi uluslararası

mekanizmalara rapor sunarken, Gündemin uygulanmasına ilişkin düzensiz veya yetersiz ilerlemeler konusunda hükümetlerle işbirliği yapmak ve söz konusu eksikliklerin giderilmesi konusunda hükümetleri sorumlu tutmak,

- (8) Devlet ile halk arasındaki güven ilişkisine zarar verebilecek ayrımcılık ve eşitsizlikle ilgili olan SKH'lar da dahil olmak üzere, kalkınma ve SKH'ların uygulanması konusundaki hak ihlalleri iddialarının ele alınması ve soruşturulması.
- (9) UİHK'lerin başvuru inceleme işlevine sahip olduğu durumlarda, konuya ilişkin şikayetleri alıp incelemek de dahil olmak üzere, kalkınma sürecinde hakları kötüye kullanılan ve hak ihlaline maruz kalanların adalete erişimini kolaylaştırmak söz konusu kayıpları telafi etmek.

Konferans bağlamında ayrıca aşağıdaki hususlarda mutabık kalınmıştır:

- (10) BM Genel Sekreteri⁵ tarafından da belirtildiği üzere, Paris Prensipleri ile uyumlu UİHKlerin ve söz konusu kurumların uluslararası ve bölgesel koordinasyon organlarının, Yüksek Düzeyli Siyasi Forum gibi Gündem İzleme ve İnceleme Süreçleri de dahil olmak üzere ilgili BM mekanizmalarına ve süreçlerine bağımsız katılımları konusunda UKK'nın savunuculuk görevini sürdürmesi gerekmektedir.
- (11) Gündemle ilgili olarak UİHK'ler arasında ve UİHK'ler ile birlikte bilgi yönetiminin yanı sıra kapasite geliştirmenin, iyi uygulama ve deneyim paylaşımının desteklenmesi ve bu amaçla ilgili kaynakların mobilize edilmesi. Bu bağlamda, UİHK'lere, bölgesel ağlara ve UKK'ya destek sağlamak için UNDP-BMİHYK- UKK Üçlü Stratejik Ortaklığı'nın geliştirilmesi desteklenmelidir.

10 Ekim 2015 tarihinde Merida, Yucatan'da kabul edilmiştir.

⁵ Bkz. A/70/347